

KRÓNIKA

PARÁDI JÓZSEF

HÁBORÚBÓL DIKTATÚRÁBA

VII. Magyar Rendvédelemtörténeti Tudományos Konferencia, Budapest, 1995. október 24–27.

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelemtörténeti Tudományos Társaság és a RTF Magyar Rendvédelemtörténeti Dokumentációs Központ közös szervezésében került sor az 1941-től 1950-ig terjedő időszak magyar rendvédelmét megvitató tanácskozársra.

Az előző évektől eltérően az idén a szakterület kutatói mellett érdeklődők is megjelentek a konferencián. Míg korábban a rokon szakterületű közgyűjteményeknél dolgozók és társadalmi szervezetek képviseltették magukat, addig a VII. konferencián felbukkantak a felsőoktatási intézmények témaorientált tanszékeinek munkatársai és hallgatói is. A Honvédelmi Minisztériumot a Tudományos-szervezési Főosztály munkatársa képviselte.

A konferenciát a rendezők a magyar rendvédelem hősi halált halt tagjai emlékének ajánlották. A konferenciasorozat hagyományainak megfelelően a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelemtörténeti Tudományos Társaság éves közgyűlését ezúttal is a konferenciához kapcsolódóan tartotta meg.

A rendezvénysorozat konferenciáihoz minden évben kamarakiállítás kapcsolódott. 1995-ben – október 20-i megnyitással – a Bécs melletti Deutsch-Wagramban folytatódott a hagyomány. A deutsch-wagrami múzeumban 1996 februárjáig megtekinthető kiállításon az osztrák és a magyar köztársaság kitüntetései kerültek bemutatásra. A bensőséges hangulatú rendezvény szónokai a két szomszéd ország közös kulturális hagyományai ápolása és gyarapítása fontos elemének minősítették a kiállítást. A megnyitón az osztrák és a magyar köztársaság elnökei – akik a rendezvény védnöki tisztét töltötték be – képviselőiként a származékok, valamint az alsó-ausztriai miniszterelnök és a térség prominens közjogi méltóságai, illetve az ausztriai magyar külképviselet munkatársa, a Collegium Hungaricum képviselője méltatták a rendezvényt.

A kiállításához kapcsolódóan a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelemtörténeti Tudományos Társaság gondozásában, a társasági tagok egy csoportjának áldozatos munkájával, Zeidler Sándor tollából könyv is született. Az állami kitüntetések színes ábrákkal és több nyelven bemutató könyv először tette közkincssé a napjainkban adományozható elismeréseket. A színvonalas illusztráció méltó társa a kitüntetések jogforrásait és az adományozhatóság, illetve a formai megjelenés paramétereit ismertető szöveg. Külön köszönet illeti dr. Tóth Juditot és Zeidler Sándort, akiknek önzetlen tevékenysége nélkül az európai színvonalú kiadvány nem jöhetett volna létre.

A deutsch-wagrami osztrák–magyar kitüntetés-kiállítás megnyitóját követő hét szerdáján került sor a „Háborúból diktatúrába” című konferencia előadássorozatának első napjára. A csaknem nyolcvan főnyi résztvevőt számláló konferencia első napjának délelőttjén az elnöki tisztet *dr. Hegedűs Róbert*, a *hadtudomány kandidátusa*, a *Honvédelmi Minisztérium munkatársa* töltötte be.

Az első előadó *dr. Parádi József*, a *hadtudomány kandidátusa*, a konferencia által vizsgált időszak fejlődésének periodizációját és sajátosságait ismertette. Az 1945 előtti időszak fő jellemzőit a militáns, profi bürokratikus és elit jegyekben jelölte meg. A Magyar Királyságnak a háborúba történő belépését követően a magyar rendvédelmet a háborús körülményekre történő felkészülés, majd a német megszállást követően a náci birodalmi modellhez igazodás dicstelen kísérlete jellemezte. Az 1945-től 1950-ig terjedő folyamat során több periódusban, fokozatosan valósult meg a polgári típusú magyar rendvédelem felszámolása és a szovjet mintának az országra erőltetése.

Dr. Keserű István, a *hadtudomány kandidátusa* a Magyar Királyi Csendőrség és a Magyar Királyi Rendőrség védelmi harcokban részt vett alakulatainak harctevékenységét ismertette.

Dr. Borbély Zoltán – mint a Magyar Királyi Rendőrség hajdani tisztje – e testület személyi állományának csoportjait mutatta be. Ismertette az egyes állománycsoportok képzettségi követelményrendszerét és szolgálati tevékenységi körét.

Dr. Ernyes Mihály a Baranya megyei rendőrség 1945 utáni újjászervezési folyamatának ismertetése keretében közölt sok érdekes adatot a korabeli megyei rendvédelem helyzetéről.

Dr. Ravasz István a Kárpát-medence hadászati és nemzetközi biztonságpolitikai helyzetét elemezte a második világháborútól Sztálin haláláig. E térség mindig valamilyen birodalom, vagy nagyhatalom befolyási övezete volt, következőképpen nem a helyi, hanem az idegen érdekeknek való megfelelés került óhatatlanul előtérbe.

Dr. Botos János a Belügyminisztérium szervezetét és működését ismertette az 1940-es évek második felében. Ennek során annak a véleményének adott hangot, hogy az MKP befolyása a tárca vezető hivatalára csak 1948–1949-től kezdődött.

Dr. Mezey Barna, az állam- és jogtudomány kandidátusa „Törvényesség és rendvédelem Magyarországon 1945 és 1949 között” címmel a büntetőjogi garanciák mérséklődési folyamatát, illetve az eljárási szabályok politikai indíttatású tendenciáit követte nyomon.

Ebéd után az elnöki teendőket *dr. Mezey Barna, az állam- és jogtudomány kandidátusa, az Eötvös Lőránd Tudományegyetem Jogtudományi Kara Magyar Jogtörténeti Tanszékének vezetője* töltötte be.

A délután első előadója, *dr. Lugosi József ezredes, a hadtudomány kandidátusa* az 1945 és 1950 közötti időszak magyar rendvédelmi testületeinek fegyverzetét mutatta be. A bemutatást a hallgatóság élénk érdeklődése kísérte. A fegyverzetváltás is jól érzékeltette a szovjet érdekszférához csatlakozás folyamatát.

Kajári Erzsébet „A rendőrség a politika befolyásoltságában” című előadásában feltárta azokat a jelenségeket, amelyek a belügyi tárca és a vezetése alatt álló rendvédelmi szervek pártpolitikai célok érdekében történő felhasználásának lehetőségéhez vezettek.

Dr. Kabódi Csaba, az állam- és jogtudomány kandidátusa a rendőri büntetőeljárás politikai szempontoknak alárendelt gyakorlata kialakulását követte nyomon előadásában.

Kiss István Géza a magyar rendvédelem-történeti emlékek sanyarú helyzetét vázolta. Felhívta a jelenlévők figyelmét az összehangolt kezdeményezés szükségességére e téren, különben nemzeti múltunk ezen szeletének em-

léktárgyai végképp az enyészet martalékává válnak.

A délutáni előadások sorát *Fazakas László* zárta, aki a Köztársasági Elnöki Őrség és a Nemzetgyűlési Őrség kialakulását, működését és felszámolását ismertette. Körültekintően mutatta be azt a folyamatot, melynek során a testőr- és palotatőr-típusú szervezetek teendőit az ÁVH sajátította ki.

A konferencia második napjának délelőttjén az elnöki teendőket *dr. Keserői István, a hadtudomány kandidátusa, nyugalmazott főiskolai tanár* látta el.

Az első előadó *dr. Szakács Gábor, a hadtudomány kandidátusa* a rendőrség 1945-től 1950-ig terjedő képzési rendszerét ismertette hangot adott azon véleményének, hogy ezen időszak a személyi állomány előképzettsége tekintetében és a szakképzést illetően egyaránt a mélypontot jelentette a testület életében.

Csóka Ferenc a második világháború végétől 1950-ig a polgári (nem katonai) magyar elhárítást vizsgálta a demokratikus követelményrendszer tükrében. A korabeli helyzetet úgy jellemezte, hogy e tevékenység lényegében politikai rendőrségi működésnek felelt meg.

Dr. Lőrincz József, az állam- és jogtudomány kandidátusa előadásában a magyar büntetés-végrehajtásnak az európai modell Kárpát-medencei változatától történő elszakadása folyamatát ismertette, a sztálini szisztéma eluralkodását.

Dr. Dettmő dr. Légrády Ilona, a hadtudomány kandidátusa a vámhivatalok és a pénzügyőrség összeolvasztását vizsgálta, mint a szovjet rendvédelmi modell bevezetésének részét.

Dr. Gáspár László a délelőtt utolsó előadójaként a határőrizet szervezeti változásain keresztül mutatta be a határőrizeti szervnek az ÁVH-ba történő beolvastatása előkészületeit.

Ebéd után az elnöki teendőket *dr. Parádi József, a hadtudomány kandidátusa, a Rendőrtiszti Főiskola Magyar Rendvédelem-történeti Dokumentációs Központjának vezetője* vette át.

A délután első előadója *Suba János*, a párizsi békeszerződés kapcsán felmerülő határkijelölő munkálatok szemléletes ismertetése során sok érdekes – eddig kevésbé ismert – jelenséget hozott a hallgatóság tudomására.

Az előadók sorát *dr. Bacsa Gábor* zárta „Határőrizet a Dráva mentén a Muraköz megszállása után” című témájával.

Az előadásokat követően élénk vita alakult ki több kérdésben is.

Dr. Parádi József bejelentette, hogy továbbra is fenntartja az előadásában elhangzott azon állásfoglalását, hogy rendvédelmi szervezetében az 1945-től 1950-ig terjedő időszak az átmenet ideje a polgári rendvédelemből a szovjet típusú modellre. Ennek során a baloldali – elsősorban MKP – túlsúly a szervezetben fokozatosan alakult ki. Nem értett egyet dr. Botos Jánosnak a Belügyminisztérium központi hivatalát a rendvédelmi testületekkel összemósó nézetével és azzal, hogy a kérdéses minisztériumban az MKP csupán 1948–49-től gyakorolt hatást a tevékenységre. A dr. Parádi József által kifejtettekkel a jelenlévők egyetértettek.

Vita alakult ki továbbá dr. Bacsa Gábor előadásában elhangzottakkal kapcsolatban a Jugoszlávia magyar megtámadtatását és magyar hadüzenet kérdését illetően. A jelenlévők egyértelműen arra – az egyébként már korábban mások által bizonyított – megállapodásra jutottak, hogy Jugoszláviát, mint már nem létező államot, a magyar haderő nem támadhatta meg. Magyarország pedig a második világháborúba hadüzenet nélkül sodródott bele.

A Dráva menti határőrzettel kapcsolatos előadás nyomán felmerülő terminológiai vitában a konferencia azon elvi állásfoglalással értett egyet, mely szerint minden esetben a korabeli hivatalos terminológiát kell alkalmazni.

Többen élénken reagáltak Dr. Francsics Ottó öt perces bejelentésére, melynek során ismertette a jelenlévőkkel a nemzetközi rendőrmúzeum

létrehozására vonatkozó elképzelését. A hozzászólók úgy foglaltak állást, hogy először a magyar rendvédelem tagjai emlékeinek gyűjteményét kellene kialakítani. Ezzel lehetne hozzájárulni a nemzetközi rendvédelemtörténet gyarapításához.

Az Országos Levéltár jelen lévő munkatársa felkérte a konferenciát arra, hogy az illetékes fórumokon kezdeményezze – az új levéltári törvényből adódóan – az 1945 előtti anyagok minősítésének feloldását. Ennek hiányában ugyanis a belügyi iratanyag gyakorlatilag kutatathatatlanná válik.

A konferencia vitájának zárásakor a jelenlévők felhatalmazták az elnököt arra, hogy a vizsgált korszakának manak szülői üzenetét és a szakmatörténeti gyűjtemény kialakításának, célszerű változatának koncepcióját juttassa el az illetékes tárca miniszteréhez.

A konferencia utolsó két napján a külföldi résztvevők – fakultációs program keretében – a főváros nevezetességeivel ismerkedhettek meg.

A VIII. Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Konferenciára „A csendőrség útja Párizstól Budapestig” címmel 1996. őszén kerül sor. A rendezvényre előadásokkal 1996. április 1-ig lehet jelentkezni. Résztvételi szándékot 1996. szeptember 1-ig kell bejelenteni a szervezőknél, ahol bővebb felvilágosítás is nyerhető. Címük: 1124 Budapest, Németvölgyi út 41–45. T.: 155-8494. F.: 155-9294.

SUBA JÁNOS

TRIANON-KONFERENCIA

Pécs, 1995. október 27–28.

A Magyar Történelmi Társulat, a MTT Dél-Dunántúli Csoportja, az MTA Pécsi Akadémiai Bizottsága, a Janus Pannonius Tudományegyetem Legújabbkori Történeti Tanszéke és Újkori Tanszéke szervezésében a Trianoni békeszerződés – nem kerek – évfordulója alkalmából a meghívott szakemberek részvételével kétnapos tanácskozársra került sor.

Az október 27-i délelőtti megnyitó ülésen a megjelenteket *Diószegi István* a szervező Történelmi Társulat nevében, *Tóth Sándor*, a Baranya megyei közgyűlés elnöke a megye nevében, *Anatól Árpád* professzor, rektorhelyettes pedig a házigazda intézmény nevében köszöntötte.

Az első ülés szak előadásai a Trianonhoz vezető utat elemezték a nagyhatalmak szempontjaiból, az ülés levezető elnöke *Diószegi István* egyetemi tanár volt.

Első előadóként *Jeszzenszky Géza*, a Közgazdasági Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Tanszékének tanára „Brit szerep a Trianoni békeszerződés születésében” című előadásában kifejtette, hogy Nagy-Britanniának jelentősebb volt a szerepe, mint ahogy a közvélemény hiszi. Párizs mellett London volt a gyülekező helye az emigránsoknak, és mint ilyen, változatos programok helyszínéül szolgált.

A Monarchia jövőjéről vallott angol elképzelések közül kiemelte, hogy első helyen – na-